

ICHKI ISHLAR XODIMLARIDA VATANPARVARLIK VA MA'NAVIY- AXLOQIY SIFATLARNI SHAKLLANTIRISH

Masharipov Xushnud Mirzaboyevich
Mustaqil tadqiqotchi

Mustaqillikning dastlabki kunlaridan respublikamizda yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga doir ishlar samaradorligini yangi bosqichga olib chiqish, mazkur yo'nalishda davlat va nodavlat tashkilotlari hamda fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari faolligini yanada oshirish, yoshlar ongiga vatanparvarlik, mardlik tuyg'ularini singdirishga e'tibor berildi. Bu borada yoshlarimizni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishi uchun katta – huquqiy, siyosiy, ijtimoiy asoslar yaratildi. Jumladan, 2023-yil 29-iyun kuni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Yoshlarni Harbiy-Vatanparvarlik Ruhida Tarbiyalash Ishlari Samaradorligini Oshirish Chora-Tadbirlari To'g'risida” 267-sonli Qarori qabul qilindi.

Yoshlarimizni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda ta'lim-tarbiya bilan bevosita shug'ullanuvchi tashkilotlar, fuqarolik jamiyati institutlari, olim va ziyolilarning o'rnini beqiyosdir. Ayniqsa, birgina ta'lim muassasalarining o'zi vatanparvarlik, insonparvarlik, adolatparvarlik kabi tushunchalarning asl mohiyatini inson ongiga yetkazib berish va uni qalbi va shuuriga jo qilish bilan shug'ullanadi. Tarbiya tushuncha xususida so'z borar ekan ushbu tushuncha zamirida — shaxsning jismoniy, ruhiy, axloqiy, ma'naviy sifatlarini shakllanish jarayoni tushuniladi. Tarbiya chin ma'noda insonning jamiyatda yashashi uchun zarur bo'lgan xususiyatlarga ega bo'lishini ta'minlash yo'lida ko'riladigan chora- tadbirlar yig'indisi sifatida e'tirof qilinadi mavjud.

Abdulla Avloniy tarbiya xususida munosabat bildirib, tarbiya bu – bolaning salomati va saodati uchun yaxshi tarbiya qilmak, tanini pok tutmak, yosh vaqtdan maslakni tuzatmak, yaxshi xulqlarni o'rgatmak, yomon xulqlardan saqlab o'sdurmakdur¹, - deydi. Shu o'rinda ma'naviyat tushunchasi xususida ham to'xtalib o'tish lozim. Ma'naviyat - insoniyatning falsafiy, huquqiy, ilmiy, badiiy, diniy, axloqiy va shu kabilar tasavvurlari va tushunchalari majmui². Shuningdek ma'naviyat – insoniyat tomonidan yaratilgan hamda yaratuvchilikka xizmat qiladigan yaxshiliklar, insoniy fazilatlardi, - deb baholanadi. Ma'naviy tarbiya esa, insonni axloq, milliy va

¹ Avloniy Abdulla. Turkiy Guliston yoxud axloq. –Toshkent: O'qituvchi, 1992. –B. 12.

² O'zbek tilining izohli lugati. T.: G' G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiyot uyi. 2022.

umuminsoniy qadriyatlar va qonun izmida yashashga o'rgatadi. Yuqorida qayd etilgan tushunchalar va jarayonlar negizida yoshlarda vatanparvarlikni shakllantirish mumkin.

Vatanni sevish, vatanparvarlik inson ma'naviyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ma'naviyat kamol topgan jamiyatlarda qobiliyat, iste'dod egalari shu jamiyatning, millatning yuzi, g'ururi, obro'-e'tibori hisoblanadi. Ma'naviyatli jamiyatda aql, sog'lom fikr, adolat va yaxshi xulq ustuvordir. Bunday jamiyatda xalqning ertangi kunga ishonchi kuchli bo'ladi, odamga nomunosib turli illatlar barham topadi.

Mamlakatimizda yoshlarini ma'naviy axloqiy fazilatlarini shakllantirish bilan bir qatorda ularning harbiy vatanparvarlik qiyofasini ham shakllantirishga alohida e'tibor qaratilib, ushbu masalaning huquqiy asoslari ham belgilab berildi. SHu maqsadda ham 2018 yil 23 fevralda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi 140-son Qarori³ bilan «Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash kontseptsiyasi» qabul qilindi. Unda yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasiga jismonan va ma'nadan sog'lom avlodni tarbiyalashga oid yaxlit ta'lim-tarbiya tizimining uzviy va ajralmas qismi sifatida qaralib, O'zbekiston Respublikasini 2017 – 2021 yillarda rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi talablari asosida milliy va jahondagi ilg'or tajribalar, bugungi O'zbekiston hayotidagi real ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar bilan uyg'un ravishda takomillashtirish masalasiga alohida e'tibor qaratilganligi ta'kidlandi⁴. Darhaqiqat, yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasi umumilliy miqyosidagi vazifalardan biri hisoblanadi.

Chunki vatanparvar bo'lmagan inson o'z yurti, o'z xalqi uchun qayg'urmaydi, jonini fido qilmaydi. Zero, o'zbek ma'rifatparvari Abdulla Avloniy ta'kidlaganidek, har bir kishining tug'ilib-o'sgan shahar va mamlakatini shu kishining Vatani deyilur. Har kim tug'ilgan, o'sgan yerini jonidan ortiq suyar. Hatto bu Vatan his-tuyg'usi hayvonlarda ham bor. Agar bir hayvon o'z Vataniidan – uyidan ayrilsa, o'z yeridagi kabi rohat-farog'atda yashamas, maishati talx bo'lib, har vaqt dilining bir go'shasida o'z Vataniining muhabbati turar⁵. Demak, inson ongli mavjudot sifatida o'z Vatani

³ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Yoshlarni harbiyvatanparvarlik ruhida tarbiyalash kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi 140-son Qarori

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. ПФ-4947-сон. 2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича **Харакатлар стратегияси. 2017 йил 7 февраль.**

⁵ Avloniy Abdulla. Turkiy Guliston yoxud axloq. –Toshkent: O'qituvchi, 1992. –B. 12.

ulug‘lashi, taraqqiyoti uchun qayg‘urishi, tinchligi, xavfsizligi uchun kurashmog‘i uning vatanparvarligidan dalolat beradi. Ta‘lim muassasalarida ta‘lim olayotgan yoshlarni gumanitar fanlar yordamida mana shu ruhda tarbiyalash mamlakat ravnaqi uchun katta ahamiyatga ega bo‘ladi.

Yoshlarimizda harbiy vatanparvarlik fazilatlarini shakllantirishni ularning kichik yoshligidan amalga oshirishimiz muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yoshlarimizni harbiy vatanparvarlik fazilatlarini shakllantirish faqatgina ijtimoiy-ma‘naviy masala bo‘libgina qolmay, balki O‘zbekiston Konstitutsiyasiga asoslangan holda siyosiy-huquqiy masala ekanligini yoshlarimizning ongi va tafakkuriga singdirsak ularning vatanparvarligini yanada yuqori cho‘qqilarga ko‘tarish imkoniyati yuzaga keladi. Vatanga nisbatan chinakam sadoqat uni himoya qilishga ham qodir bo‘lishni talab etadi. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularni Vatan mudofaasiga jismonan va ma‘naviy jihatdan tayyorlash zarurligi hozirgi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Harbiy va harbiylashtirilgan oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim olayotgan kursantlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tayyorlash endilikda ta‘lim-tarbiya ishlarining barcha tizimlari orqali amalga oshirilmoqda. Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash barcha turdagi faoliyat ko‘rsatayotgan ta‘lim muassasalarining asosiy vazifalaridan biri bo‘lishi zarur. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 64-moddasida «O‘zbekiston Respublikasini himoya qilish – O‘zbekiston Respublikasi har bir fuqarosining burchidir. Fuqarolar qonunda belgilangan tartibda harbiy yoki muqobil xizmatni o‘tashga majburdirlar»⁶, - degan huquqiy normaning kiritilganligi ham har bir fuqaroga vatanparvarlik uning ajralmas burchi ekanligi anglatadi.

Mamlakatimizda ma‘naviy-ma‘rifiy islohotlarga davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Yurtimizda ma‘naviy-ma‘rifiy muhitni yanada yaxshilash, asrlar davomida sayqallanib kelayotgan an‘ana va qadriyatlarimizni targ‘ib etish borasida ko‘plab chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Barcha sohalar singari, ichki ishlar organlarida ham ma‘naviy-ma‘rifiy ishlarni sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarish, xodimlarning bilim saviyasini yanada oshirish, yuksak ma‘naviyatli, vatanparvar, o‘z kasbiga sadoqatli va fidoyi yosh xodimlarni shakllantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Jamiyatda ichki ishlar organlari rolini oshirish bo‘yicha qilingan chora-tadbirlar har bir xodim tomonidan o‘z xizmat burchi, xizmat vazifalarini so‘zsiz bajaradigan ijtimoiy yo‘naltirilgan professional tuzilmaga aylantirish imkonini berdi. Shu jumladan ichki ishlar organlari sohasida

⁶ Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2023.

ham ma'naviy-ma'rifiy ishlarni takomillashtirishga qaratilgan bir qator ishlar qilindi. Xususan, davlatimiz rahbarining 2021 yil 2 apreldagi – Ichki ishlar organlarining jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasidagi faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi 5050-son qarori bilan Ichki ishlar organlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish kontsepsiyasi tasdiqlandi. Ushbu kontsepsiyada ichki ishlar organlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni samarali tashkil etish tizimini yanada takomillashtirish, xodimlarning ma'naviy salohiyati va mafkuraviy immunitetini kuchaytirish, ularning ongida Vatan taqdiri hamda kelajagi uchun daxldorlik tuyg'usini yanada mustahkamlash kabi ulug' maqsadlar o'z aksini topgan. Ushbu qarorga muvofiq ichki ishlar organlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish kontsepsiyasini amalga oshirish doirasida quyidagilar belgilandi:

- ichki ishlar organlari xodimlarining ma'naviy va intellektual salohiyatini yuksaltirish ishlarini «Vatanga va xalqqa sadoqat bilan xizmat qilish – oliy burchimiz!» kontseptual g'oyasi asosida tashkillashtirish;
- ichki ishlar organlarining xodimlarida mamlakatda tinchlik va osoyishtalikni ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini muhofaza qilish kabi oliy mas'uliyat tuyg'usini shakllantirish maqsadida har bir hududiy ichki ishlar organlarida «vatanparvarlik burchagi» tashkil etish;
- ma'naviy-ma'rifiy ishlar ichki ishlar organlari shaxsiy tarkibi bilan ishlash sohasining ustuvor yo'nalishi sifatida e'tirof etildi.

Ichki ishlar organlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlar «Vatanga va xalqqa sadoqat bilan xizmat qilish – oliy burchimiz!» kontseptual g'oyaning asosiy mazmun-mohiyati fuqarolarning tinchligi va mamlakatda qonun ustuvorligini ta'minlash uchun har qanday huquqbuzarlikka qarshi kurashishda o'z jonini ayamaydigan, vatanparvarlik, fidoyilik, sadoqat va halollik fazilatlariga ega xodimlarni shakllantirishdan iborat.

Ichki ishlar organlari xodimlarining ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalashning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

- xodimlarni yuqori kasbiy tayyorgarlikka ega, jismonan va ma'nan yetuk, bilimli, halol, vatanparvar, mard va jasur etib tarbiyalash;
- xodimlarning faol hayotiy pozitsiyasini mustahkamlash, intellektual salohiyatini yuksaltirish, Ona Vatan taqdiriga bo'lgan mas'uliyatini oshirish hamda g'oyaviy va turli axborot xurujlariga qarshi mafkuraviy immunitetini kuchaytirish;
- xodimlarni fuqarolik burchi va konstitutsion majburiyatlarini sadoqat va fidoyilik bilan vijdonan bajarishga yo'naltirish kabilar.

Xulosa qilib aytganda yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida va ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalashda gumanitar fanlarning nazariy qoidalariga, xalqimizning ming yillar davomida shakllanib va rivojlanib kelayotgan milliy mentalitetiga, ajdodlarimizning, tarixiy shaxslarimizning asarlari va fikrlariga, tarixiy asarlarga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga, ming yillar mobaynida shakllanib rivojlanib kelayotgan ma'naviyatimizga asoslanishimiz muhim o'ringa ega. Bu esa o'z navbatida yoshlarimizda Vatan ravnaqiga g'ov bo'ladigan harakatlarga yo'l qo'ymaslik, ularga nisbatan murosasiz bo'lish ham Vatanga muhabbat hissini kamol toptirishiga xizmat qiladi.